

БАТЛАВ.
ГЭР БҮЛ, ХӨДӨЛМӨР, НИЙГМИЙН
ХАМГААЛЛЫН САЙД

Л.ЭНХ-АМГАЛАН

БАТЛАВ.
ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН САЙД

О.АЛТАНГЭРЭЛ

ХӨДӨЛМӨРИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ, ЭРҮҮЛ АХУЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг. Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах дараах хууль зүйн үндэслэл, практик шаардлага байна. Үүнд:

1.1. Хууль зүйн үндэслэл

Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай бие даасан хууль 2008 онд батлагдсанаас хойш удирдлагын тогтолцоо, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн асуудал хариуцсан ажилтан, зөвлөлийн хариуцах чиг үүрэг, үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний зардлын ангиллыг тодорхой болгох зэрэг асуудлаар 2012, 2015 онуудад томоохон нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан байна.

Манай улс Олон Улсын хөдөлмөрийн байгууллагын 155 (Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай), 167 (Барилгын аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай), 176 (Уурхай дахь аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай) дугаар конвенцод тус тус нэгдэн орсноор үндэсний хэмжээнд ажилтан хүний амь нас, эрүүл мэндийг хамгаалах, үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг төрийн бодлогоор зохицуулах, хэрэгжилтийг хангуулах үүргийг олон улсын өмнө хүлээсэн.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 23 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл”-ийн 2.6.1-д хөдөлмөрийн болон хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн хууль тогтоомжийг шинэчилж, үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлсэн, цалин хөлсний тогтолцоог боловсронгуй болгох, Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 2.1.2.11-д Хөдөлмөр, нийгмийн гурван талт оролцоонд тулгуурлан хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн үндэсний тогтолцоог сайжруулах, 2.1.1.16-д Эрэгтэйчүүдийн зонхилон ажилладаг салбарт хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог бүрдүүлж, үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчлөлийг бууруулах зорилт тус тус дэвшүүлсэн.

Түүнчлэн Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хууль, Хөдөлмөрийн тухай хууль, Нийгмийн даатгалын багц хууль, Нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний тухай хууль тус тус шинэчлэн батлагдсан нь Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуулийг зайлшгүй шинэчлэн боловсруулах хэрэгцээг бий болгож байна.

1.2. Практик шаардлага

Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуулийг шинэчлэн боловсруулах хэрэгцээ шаардлагыг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1 дэх хэсэгт заасны дагуу урьдчилан тандан судалсны үндсэн дээр хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах дараах хэрэгцээ, шаардлагыг тодорхойлсон. Үүнд:

1. Олон Улсын хөдөлмөрийн байгууллагын хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн талаарх конвенцууд нь “Occupational Safety and Health” буюу “Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэнд” гэсэн өргөн агуулгаар тодорхойлогдож, бусад улс орнууд ч “хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэнд” гэсэн нэршлээр хуулиа батлан мөрдөж байна. Мөн Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 2021 оны шинэчилсэн найруулгаар хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн асуудлыг олон улсын жишгээр “хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэнд” гэж нэрлэж, ажилтныг хөдөлмөрийн хэвийн нөхцөлөөр хангах ажил олгогчийн үүргийг тодорхой болгон хуульчилсан.

Иймд хуулийн нэршлийн хувьд олон улсын хэм хэмжээ, шаардлагад нийцүүлэн шинэчлэн боловсруулах хуулийн төслийн нэрийг Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн тухай хууль гэж томъёолох шаардлагатай байна.

2. Монгол Улсын Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй бүтээн байгуулалтын томоохон төслүүд, эдийн засгийн өсөлтийн улмаас ажиллах хүчний эрэлт 2035 онд 19.1 хувиар, үүнээс эрсдэл өндөртэй уул уурхай, олборлолтын салбарт 32.5, боловсруулах үйлдвэрт 63.3, барилгын салбарт 55.9 мянган хүнээр нэмэгдэх төлөвтэйг хөдөлмөрийн зах зээлийн таамаглалаар тодорхойлжээ.

Манай улсын нийт хүн амын 39 хувь нь ажиллах хүч бөгөөд ажил хөдөлмөр эрхэлж буй хүмүүсийн 41 хувь (521 мянган хүн) нь үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчин үүсэх эрсдэлтэй салбарт ажиллаж байна.

Улсын хэмжээнд 1972-2024 онд 10359 хүн мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний улмаас хөдөлмөрийн чадвараа алдсан ба сүүлийн 5 жилд үйлдвэрлэлийн осол, хурц хордлогын 2125 тохиолдол бүртгэгдэж, 275 хүн нас барсан байна.

Хөдөлмөрийн эрүүл мэндийн зохицуулах харилцаа, агуулга нь хөдөлмөрийн эрүүл ахуйн асуудлаас өргөн хүрээтэй тул ажилтны эрүүл мэндийн үзлэг, тандалт, ажил мэргэжлийн тохироо, сэргээн засах тусламж үйлчилгээний талаарх зохицуулалтыг олон улсын конвенц, хэм хэмжээнд нийцүүлэн сайжруулж, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчнийг эрт илрүүлэх, хөдөлмөрийн чадвар алдалтаас урьдчилан сэргийлэх үр нөлөөг нэмэгдүүлэх шаардлага үүсэж байна.

3. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуульд хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн үндэсний тогтолцоо нэгдмэл биш, санхүүжилтийн эх үүсвэр, мэргэжлийн байгууллага, асуудал хариуцсан мэргэжилтний чиг үүрэг, салбар дундын уялдаа холбоог нарийвчлан тодорхойлоогүй, жижиг дунд үйлдвэрлэл эрхлэгч, албан бус салбарт ажиллагчдын хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн асуудал зохицуулалтгүйгээс хуулийн хэрэгжилт хангалтгүй байна. Манай яамнаас олон улсын системийн инжөнөрчлэлийн аргачлалыг ашиглан салбарын хуулиуддаа системийн шинжилгээг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэсэн.

Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуульд хийсэн шинжилгээгээр хуулийн зорилгыг хүрэх үр дүнд үндэслэн тодорхойлж, оролцогч

талуудын эрх, үүргийг ангилах, хэмжиж болохуйц үр дүн, эргэх холбоог сайжруулан боловсруулахыг зөвлөж, хуулийн системийн хэв шинжүүдийг 60.7 хувь бүрдүүлсэн гэж үзсэн байна.

4. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндэд тавигдах шаардлагыг тодорхой болгож, өндөрт ажиллах аюулгүй ажиллагаа, хязгаарлагдмал орчин, хими, биологи, эргономик, нийгэм-сэтгэл зүйн хүчин зүйлс зэрэгт тавих шаардлагыг шинээр зохицуулах хэрэгцээ үүсээд байна.

5. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим нь осол, өвчнөөс урьдчилан сэргийлэхэд чиглэгддэг. Одоогоор үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үндэсний тогтолцоо бүрдээгүй, даатгалын сангаас ажил олгогч, даатгуулагчид үзүүлэх үйлчилгээ хомс байна. Иймд ажил хөдөлмөртэй холбоотойгоор үүсэх эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, уг үйл ажиллагааг үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгалтай уялдуулах шаардлагатай юм.

Хоёр. Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ:

Хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.1.2, 25.1.4. дэх заалтыг тус тус үндэслэн Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуулиар зохицуулж байсан харилцааг өргөжүүлж, нийгэм, эдийн засагт гарч байгаа шинэ өөрчлөлт, чиг хандлагатай уялдуулан шинэчилсэн найруулгын төсөл хэлбэрээр боловсруулна.

Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн зорилт нь хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн үндэсний бодлого, зарчмыг тодорхойлж, хяналтын тогтолцоо, ажлын байранд тавигдах хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн шаардлагыг хангах, ажилтан, хөдөлмөр эрхлэгч иргэнийг эрүүл, аюулгүй орчинд ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэх, ажил хөдөлмөртэй холбоотой осол, өвчнөөс урьдчилан сэргийлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн салбарын хөгжлийн чиг хандлага, олон улсын гэрээ, конвенцын шаардлагад нийцүүлэн Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн тухай хууль нэртэйгээр шинэчилсэн найруулгын төслийг бэлтгэж, ажил, хөдөлмөр эрхлэгч хүний эрүүл мэнд, аюулгүй байдлыг ажлын байрны сөрөг, аюултай хүчин зүйлсээс хамгаалах, үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчнөөс урьдчилан сэргийлэхэд тулгамдсан асуудлыг үндэсний хэмжээнд шийдвэрлэх бүтэц, тогтолцооны шинэлэг зохицуулалтыг тусгана. Хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг 7 бүлэгтэйгээр боловсруулна. Үүнд:

Нэгдүгээр бүлэг: Нийтлэг үндэслэл

Хуулийн нийтлэг үндэслэл, зорилт, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн асуудлаар үндэсний хэмжээнд баримтлах бодлого, зарчмыг тусгахаас гадна Хөдөлмөрийн тухай хуультай уялдуулан хамрах хүрээг тодорхойлно.

Хоёрдугаар бүлэг: Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн шаардлага

Үйлдвэрлэлийн осол, хурц хордлого, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчнөөс урьдчилан сэргийлэхэд тавигдах хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн хэм хэмжээ, шаардлагыг тодорхойлж, хязгаарлагдмал орчин, хими, биологи, эргономик, нийгэм-сэтгэл зүйн хүчин зүйлс зэрэгт тавих шаардлагыг шинээр зохицуулна.

Гуравдугаар бүлэг: Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн үндэсний тогтолцоо

Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн үндэсний тогтолцоог өргөжүүлэн салбар дундын уялдаа холбоог хангаж, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгал, төрийн хяналттай уялдуулж, хөдөлмөрийн эрүүл мэндийн үйлчилгээ үзүүлэгч мэргэжлийн байгууллага, мэргэжилтэн бэлтгэдэг их, дээд сургууль зэргийг нэмж өргөн утгаар тодорхойлно.

Дөрөвдүгээр бүлэг: Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэлт

Урьдчилан сэргийлэлтэд чиглэсэн үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгалыг ажлын байрны эрсдэлийг бууруулах, арилгах зорилгод нийцүүлэх, хөдөлмөрийн нөхцөлийн үнэлгээ, эрсдэлийн үнэлгээ, эрүүл мэндийн үзлэг тандалт, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн цахим системийг хөгжүүлэх зэрэг зохицуулалтыг тусгана.

Тавдугаар бүлэг: Үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний бүртгэл, мэдээлэл, хөдөлмөр зохицуулалт, сэргээн засах тусламж үйлчилгээ

Үйлдвэрлэлийн осол, аюултай тохиолдол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний бүртгэл, мэдээлэл, статистик болон хөдөлмөрийн чадвар алдсан иргэдийн хөдөлмөр зохицуулалт, сэргээн засах тусламж үйлчилгээ зэрэг харилцааг зохицуулсан зохицуулалтыг нарийвчлан тусгана.

Зургаадугаар бүлэг: Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн хууль тогтоомжийн биелэлтэд тавих хяналт

Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн хууль тогтоомжийн биелэлтэд тавих төрийн болон хөндлөнгийн, олон нийтийн, дотоод хяналтын чиг үүрэг, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн хяналтын улсын байцаагчид тавих шаардлага, бүрэн эрх зэрэг харилцааг зохицуулна.

Долоодугаар бүлэг: Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн хууль тогтоомж зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлага, маргаан шийдвэрлэх

Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн хууль тогтоомж зөрчсөн тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлага болон маргаан шийдвэрлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулна.

Гурав. Хууль тогтоомж батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

Хуулийн төслийг боловсруулахад Монгол Улсын Үндсэн хуулиар олгогдсон хөдөлмөрийн аятай таатай нөхцөлөөр хангагдах иргэн хүний эрхийг хамгаалах зарчмыг баримтална.

Хуулийн төсөл батлагдаж хэрэгжсэнээр дотоод болон гадаадын аж ахуйн нэгж, байгууллагад нийгэм, эдийн засаг, эрх зүйн сөрөг үр дагавар үүсэхгүй.

Хууль батлагдсанаар ажил, хөдөлмөр эрхлэхтэй холбоотой ажилтны амь нас, эрүүл мэндийг хамгаалах, урьдчилан сэргийлэх, үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгалын сан, түүнд тавих хяналт, цахимжилт, салбар дундын уялдаа, мэргэжлийн холбоо, оролцогч талуудын чиг үүргийг оновчтой тодорхойлж, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн үйлчилгээг өргөжүүлснээр хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн үндэсний тогтолцоо бий болно гэж үзэж байна.

Түүнчлэн Урьдчилан сэргийлэлтэд суурилсан үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгалын зохицуулалтыг бий болгосноор ажил олгогч, даатгуулагчид хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэлт, хөдөлмөрийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ болон санхүүгийн дэмжлэг авах эерэг нөлөөтэй.

Мөн аж ахуйн нэгж, байгууллага, төрийн байгууллагын эрх, үүргийг тодорхой болгосноор ажилтан эрүүл, аюулгүй ажлын байраар хангагдах нөхцөл бүрдэж, ажил, хөдөлмөр эрхлэгч хүн амын дундаж наслалт, амьдралын чанарт эерэг нөлөө үзүүлнэ.

Хүний эрх, эрх чөлөө, өрсөлдөөнийг хязгаарласан аливаа заалт байхгүй бөгөөд хууль хэрэгжсэнээр ажлын байранд ажилтан, иргэний амь нас, эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл, аюулгүй байр, хөдөлмөрийн нөхцөлийг сайжруулахад дэвшил гарна гэж үзэж байна.

Дөрөв. Уг хууль нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн талаар

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай уялдуулах бөгөөд Хөдөлмөрийн тухай хууль, Үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хууль, Эрүүл мэндийн тухай хууль, Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль, Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл болон Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуулийг хүчингүй болгох хуулийн төслийг боловсруулна.